Діяльність міжнародних організацій в Україні: загальні тенденції та орієнтири

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Сергій ТОЛСТОВ,
кандидат історичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу трансатлантичних досліджень
Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»

Розглядаються основні тенденції та досвід діяльності міжнародних організацій в Україні. Основну увагу приділено цілям і проектам міжнародних організацій, членом яких є Україна. Участь України в міжнародних міжурядових організаціях та діяльність в Україні таких організацій як ООН та її спеціалізовані установи, Рада Європи, ОБСЄ досліджуються як чинники обопільного впливу, що сприяють адаптації політичної системи України до сучасних демократичних стандартів прав і свобод людини. Проаналізовано зміст і специфіку найбільших проектів, що здійснюються міжнародними організаціями в Україні. Зазначено, що головна мотивація проектів ООН в Україні стосується сприяння сталому розвитку і налагодження співпраці між органами державної влади та структурами громадянського суспільства. Проекти Ради Європи, окрім адаптації законодавства та впровадження антикорупційних стандартів, значну увагу приділяють встановленню верховенства права, втіленню демократичних стандартів у різних сферах життя суспільства, реформуванню судової влади та поширенню екологічних підходів у політиці органів державної влади. Розглядається роль ОБСЄ в процесі врегулювання конфлікту на Донбасі.
Ключові слова: **міжнародна організація, міжнародна спільнота, ПРООН, Рада Європи, ОБСЄ, ЄС, НАТО, Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні.**

Деятельность международных организаций в Украине: общие тенденции и ориентиры

Сергей ТОЛСТОВ, кандидат исторических наук, доцент, ведущий научный сотрудник отдела трансатлантических исследований Государственного учреждения «Институт всемирной истории НАН Украины»

Рассматриваются основные тенденции и опыт деятельности международных организаций в Украине. Основное внимание уделено целям и проектам международных организаций, членом которых является Украина. Участие Украины в международных межправительственных организациях и деятельность в Украине таких организаций как ООН и ее специализированные учреждения, Совет Европы, ОБСЕ исследуются как факторы обоюдного влияния, способствующие адаптации политической системы Украины к современным демократическим стандартам прав и свобод человека.
Дана оценка содержания и специфики наиболее крупных проектов, осуществляемых международными организациями в Украине. Отмечено, что главной мотивацией проектов ООН в Украине является содействие устойчивому развитию и сотрудничеству между органами государственной власти и структурами гражданского общества. Проекты Совета Европы, кроме адаптации законодательства и внедрения антикоррупционных стандартов, значительное внимание уделяют установлению верховенства права, воплощению демократических стандартов в различных сферах жизни общества, реформированию судебной власти и распространению экологических подходов в политике органов государственной власти. Рассматривается роль ОБСЕ в процессе урегулирования конфликта на Донбассе.
Ключевые слова: **международная организация, международное сообщество, ПРООН, Совет Европы, ОБСЕ, ЕС, НАТО, Специальная мониторинговая миссия ОБСЕ в Украине.**

Activities of the International Organizations in Ukraine: General Trends and Guidelines

Sergii TOLSTOV, Ph.D. in History, Associate Professor, Leading Research Fellow of the Department of Transatlantic Studies of the State Institution 'Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine'

Main trends and experience of activities of the international organizations in Ukraine are considered. Crucial attention is paid to the goals and projects of international organizations Ukraine is a member thereof. Ukraine's participation in the international intergovernmental organizations and Ukrainian activities of such organizations as the United Nations and its specialized agencies, the Council of Europe and the OSCE are studied, since they are the factors having mutual influence on and contributing to adaptation of the political system of Ukraine to the contemporary democratic standards of human rights and freedoms.
The content and specificity of the largest projects to be carried out by the international organizations in Ukraine are analyzed. The main motivation of the UN projects in Ukraine is determined as promotion of sustainable development and cooperation between the state authorities and structures of the civil society. Projects of the Council of Europe (except adaptation of the Ukrainian legislation to the European standards and implementation of the anti–corruption principles) considerably focus on establishment of the rule of law, embodiment of

democratic norms in various spheres of social life, reformation of judicial authorities, and introduction of environmental approaches into the official policies of the state authorities. The role of the OSCE while settling the conflict in the Donbas region is studied.
Keywords: **international organization, international community, UNDP, Council of Europe, OSCE, EU, NATO, OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine.**

Діяльність багатьох міжнародних організацій, насамперед політичного, безпекового та гуманітарного спрямування, позначена феноменом «обопільного впливу», який сприяє втіленню елементів гомогенності в політичній, соціальній та гуманітарній сферах. Окремі дослідники тлумачать ці процеси як ознаку становлення «міжнародного суспільства», яке більш споріднене та консолідоване порівняно з глобальним співтовариством держав, котрі мають відмінні політичні, правові, цивілізаційні й ідеологічні засади.

Порівнюючи можливості та ефективність міжурядових та неурядових міжнародних організацій, доцільно зауважити, що міжурядові структури мають більші фінансові та організаційні можливості, однак спектр засобів впливу, застосовуваних міжнародними неурядовими організаціями, зазвичай значно гнучкіший та динамічніший. Учасники таких структур загалом не мають узгоджувати свої заходи з урядовими відомствами та шукати консенсус між підходами різних національних урядів, як це передбачено процедурними нормами ОБСЄ, НАТО, ЄС та інших міждержавних інституцій.

Серед багатьох багатосторонніх універсальних, регіональних та галузевих міжнародних форумів за участю держави доцільно відзначити кілька організацій, які провадять значну роботу безпосередньо в Україні. Специфіка статутних завдань їхніх органів та керованих ними програм передбачає істотний цілеспрямований вплив на соціальні та політичні процеси в суспільствах країн-учасниць. Це насамперед ООН та її спеціалізовані установи, а також ОБСЄ, Рада Європи. Власні програми та проекти в Україні здійснюють представництво ЄС, низка міжнародних економічних організацій, що є асоційованими організаціями ООН (учасники Групи Світового банку та місія МВФ), а також недержавні міжнародні фонди та іноземні урядові й неурядові організації.

Участь України в міжнародних організаціях як феномен обопільного впливу

Україна має статус засновниці ООН та досвід безперервного членства впродовж 69 років, бере участь у більшості універсальних міжнародних договорів, депозитарієм яких виступає Генеральний секретар ООН, та низці керівних органів і спеціалізованих установ системи ООН. З липня 1992 року українські військові підрозділи були задіяні у багатьох операціях ООН з підтримання миру. Органи державної влади регулярно подають на розгляд відповідних органів ООН національні доповіді щодо виконання зобов'язань згідно з договорами у сфері захисту прав людини. Двічі (в травні 2008 р. та жовтні 2012 р.) Україна проходила Універсальний періодичний огляд ситуації з прав людини [8].

Взаємодія України зі спеціалізованими установами ООН поширюється на всі питання «глобального порядку денного», перелічені в Декларації тисячоліття ООН (2000). До них належать боротьба з бідністю, охорона довкілля, вдосконалення системи охорони здоров'я тощо [1]. Провідна роль у взаємодії органів ООН з урядовими структурами та громадськими організаціями України належить Представництву ООН у Києві, яке забезпечує реалізацію проектів Програми розвитку ООН в Україні (ПРООН). Реалізація проектів ООН в Україні передбачає активну співпрацю з урядовими відомствами та недержавними громадськими об'єднаннями. Змістовна складова цієї взаємодії тісно пов'язана з виконанням Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ) та сприянням досягненню пріоритетів, визначених українським урядом. Стосовно України глобальні ЦРТ були затверджені в адаптованому вигляді, враховуючи особливості розвитку країни. Визначені на період до 2015 року зобов'язання України стосувалися 6 орієнтирів та 13 конкретних завдань. До загальних орієнтирів України належать такі: подолання бідності, забезпечення доступу до якісної освіти впродовж життя, сталий розвиток довкілля, поліпшення здоров'я матерів та зменшення дитячої смертності, подолання поширення ВІЛ/СНІДу та туберкульозу, забезпечення гендерної рівності [6].

Враховуючи зосередження інтересів України в європейському регіоні, значну роль у реалізації зовнішньої політики держави відіграє її участь у низці регіональних організацій та багатосторонніх об'єднань, уключаючи Раду Європи, ОБСЄ, Організацію за демократію та розвиток – ГУАМ, Організацію Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Центральноєвропейську ініціативу (ЦЄІ), Енергетичне співтовариство.

Під час головування України в Комітеті міністрів РЄ (2010–2011 рр.) було визначено низку пріоритетів, які стосувалися зміцнення демократії, забезпечення верховенства права та захисту прав людини. Основну увагу приділено таким аспектам, як захист прав дітей, права людини та верховенство права, зміцнення місцевої демократії, розвиток транскордонного співробітництва [7].

Істотним адаптаційним інструментом є узгодження національного законодавства з нормами та стандартами Ради Європи і Європейського Союзу. З 2005 року основні напрями співробітництва України та РЄ визначаються чотирирічними «планами дій» РЄ для України. Ці документи покликані надавати Україні допомогу в процесі виконання її статутних і специфічних зобов'язань, закріпленні успіхів, досягнутих після вступу до РЄ (1995 р.), та вирішенні нових завдань, пов'язаних з реалізацією внутрішніх реформ у ключових галузях компетенції Ради Європи. Останній «План дій РЄ для України на 2011–2014 рр.», ухвалений Комітетом міністрів РЄ 6 липня 2011 року, передбачає надання допомоги в адаптації українського законодавства до європейських стандартів щодо прав людини, верховенства права і демократії.

Важливу роль у реалізації цілей та завдань зовнішньої політики відіграє участь держави в Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), до якої Україна приєдналася 30 січня 1992 року. Головні напрями співпраці України з ОБСЄ стосуються зміцнення превентивної ролі ОБСЄ, пом'якшення міжнародної напруженості, сприяння врегулюванню «заморожених» конфліктів. Загострення кризи в східних регіонах України на початку 2014 року зумовило істотну корекцію завдань участі України в ОБСЄ. Українська дипломатія наголошує на активному залученні керівних органів організації та її офіційних спостерігачів до заходів протидії зовнішньому втручанню та сприянні виконанню рішень щодо деескалації конфлікту, ухвалених під час міжнародних переговорів у женевському (США, ЄС, Україна, Росія), нормандському та берлінському (Україна, Росія, Німеччина, Франція) форматах.

Головування України в ОБСЄ, ОЧЕС (2013 р.) та численні ініціативи, спрямовані на врахування інтересів безпеки позаблокових країн, які не входять до союзних структур колективної оборони, не вберегли Україну від зовнішньої агресії, анексії частини її території та локального збройного конфлікту на власній території. Відтак, з березня 2014-го головними завданнями органів державної влади у сфері зовнішньої політики стали мінімізація масштабів зовнішнього втручання, сприяння мирному розв'язанню конфлікту на Донбасі, одержання політичної, економічної та воєнної допомоги від зовнішніх партнерів і учасників загальноєвропейського багатостороннього співробітництва.

Проекти та ініціативи соціально-гуманітарного спрямування

Прагнення сприяти розв'язанню нагальних проблем суспільного розвитку знаходить відображення в численних програмах і проектах, ініційованих ПРООН, ОБСЄ, Радою Європи та низкою неурядових організацій.

У суспільно значущій сфері проекти ООН були пов'язані з модернізацією державно-управлінської інфраструктури, побудовою демократичного суспільства, поширенням нового підходу до охорони природи та управління людськими ресурсами, розвитком нових інформаційно-комунікаційних технологій. Проекти організацій системи ООН в Україні адаптували до розв'язання економічних, соціальних та політичних проблем. «Рамкова програма партнерства Уряду України – ООН на 2012–2016 роки» окреслює головні пріоритети взаємодії, акцентуючи увагу на сприянні сталому економічному зростанню і подоланню бідності; соціальному розвитку; належному врядуванні та управлінні; довкіллі та змінах клімату. Нові елементи чинної програми – визнання за Україною провідної ролі у встановленні пріоритетів та цілей очікуваної допомоги з боку ООН, а також спільної відповідальності за результати співпраці.

Уникаючи політизації своїх проектів, ПРООН концентрує увагу на втіленні принципів верховенства права, гарантуванні декларованих у законодавстві прав людини, підвищенні прозорості та відповідальності на всіх рівнях урядування й залученні громадян до процесів розроблення політики та прийняття рішень. Результат одного з проектів ПРООН – створення Координаційної ради з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України (Указ Президента України № 32/2012 від 25 січня 2012 року), ухвалення Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства та Плану першочергових заходів з реалізації Стратегії (затверджені Указом Президента України № 212/2012 від 24 березня 2012 року). ПРООН ініціювала створення коаліцій громадських організацій довкола важливих проблем, зокрема з підготовки глобальної Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (2012) та другого циклу Універсального періодичного огляду з прав людини. За підтримки ПРООН коаліція організацій громадянського суспільства ініціювала прийняття нового закону «Про об'єднання громадян» (2012), який спростив реєстрацію та функціонування громадських об'єднань. За сприяння ПРООН поширено ініціативу «Партнерство «Відкритий уряд», у контексті якої представники уряду та громадянського суспільства підготувати спільний проект національного плану дій. Експертам аналітичних центрів громадських організацій надано підтримку в розробленні методології громадської антикорупційної експертизи.

Серед нових проектів ПРООН у сфері суспільних трансформацій слід відзначити масштабний проект «Демократизація, права людини і розвиток громадянського суспільства в Україні» з терміном реалізації упродовж 2013–2016 років. Метою цього проекту, котрий фінансує МЗС Данії, є посилення спроможності інститутів громадянського суспільства, які системно та ефективно поширюють демократичні цінності та захищають права людини, сприяння діалогу між неурядовими громадськими організаціями та державними структурами різних рівнів. При розробленні проекту враховано досвід попередньої «Програми розвитку громадянського суспільства», яку впроваджували протягом 2009–2012 років. Серед позитивних зрушень упорядники проекту відзначають проведення реформ, ініційованих Уповноваженим Верховної Ради з прав людини з 2012 року, прийняття важливих базових законів («Про доступ до публічної інформації», «Про засади запобігання і протидії корупції», «Про громадські об'єднання») та деяких державних актів («Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства»). Під час виконання проекту акцент зміщено в бік практичного впровадження положень, що містяться в перелічених документах. Особлива увага приділяється імплементації їхніх нормативів у діяльності державних установ та налагодженню співпраці з усіма зацікавленими партнерами. ПРООН забезпечує підтримку мережі громадських організацій з моніторингу виконання закону «Про громадські об'єднання» та започаткувала дві обласні програми щодо розвитку демократичного суспільства. За сприяння ПРООН почала роботу перша лабораторія з розроблення інструментів електронного урядування. Надається поточна консультативна та технічна допомога секретаріату Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Методологію проведення антикорупційної експертизи, запропоновану ПРООН, узяв до уваги Комітет Верховної Ради з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією.

Проект ПРООН «Поширення кращих практик недержавного моніторингу надання адміністративних послуг» (2013–2015 рр.) спрямований на вдосконалення надання послуг органами місцевого самоврядування за рахунок посилення громадського контролю та створення ефективного зворотного зв'язку з організаціями громадянського суспільства.

У поточній діяльності ПРООН істотна увага приділяється поширенню обізнаності громадян щодо їх політичних і майнових прав та поліпшенню надання правової допомоги, яка має сприяти полегшенню умов життя людей. Уряду було передано рекомендації з приводу вдосконалення земельного та майнового законодавства, розроблені експертами ПРООН у тісній співпраці з організаціями громадянського суспільства, включаючи скасування надмірних адміністративних зборів за видачу різних реєстраційних документів. ПРООН сприяла організації навчання співробітників 742 державних центрів правової допомоги, представників 55 неурядових організацій – надавачів правової допомоги й 4 «юридичних клінік» з питань земельного і майнового права та його застосування на практиці. В партнерстві з ОГС, Інститутом відкритого суспільства і Міжнародним фондом «Відродження» ПРООН підготувала посібник з кращих практик для передових організацій, котрі надають правову допомогу. Тематичні заходи, організовані за підтримки ПРООН, стосуються конкретних проблем суспільного життя – інноваційного розвитку, створення та підтримки інноваційних лабораторій, встановлення соціальних комунікацій учених з практиками, студентами, представниками бізнесу, сприяння дитячій та юнацькій творчості.

Враховуючи соціально-економічні та демографічні наслідки конфлікту на Сході України впродовж 2014 року, керівництво проекту ПРООН «Підтримка реформи соціального сектору в Україні» спільно з Міністерством соціальної політики та Українським науково-дослідним інститутом соціальної і судової психіатрії МОЗ України організували низку цільових семінарів та тренінгів для спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді та соціально-психологічної допомоги сім'ям. До традиційної тематики семінарів та тренінгів додано питання соціальної та психологічної роботи з внутрішньо переміщеними особами та вимушеними переселенцями (докладніше див.: [5]).

Як і проекти під патронатом ПРООН, проекти ОБСЄ в Україні мають багатоцільовий і різноплановий характер. Упродовж останніх років офіс ОБСЄ організував низку проектів у галузі правової реформи, освіти в сфері прав людини, боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та торгівлею людьми, реформування збройних сил, захисту довкілля тощо. Офіс сприяє вдосконаленню рівня юридичної освіти з метою поліпшення обізнаності українців про права людини. Задля забезпечення прозорості та конкурентності виборчих процесів офіс співпрацює з Центральною виборчою комісією. Проекти у цій сфері мають вдосконалити систему навчання членів виборчих комісій.

Важливі аспекти в галузі забезпечення громадянських прав покладено в основу проекту «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя», започаткованого офісом ОБСЄ спільно з урядом Канади у вересні 2014 року. Мета проекту, який виконується на запит Верховного Суду України, Вищого адміністративного суду України та Національної школи суддів України, полягає в удосконаленні системи судового захисту. В межах проекту понад 3 тисячі українських суддів мають пройти навчання із застосування положень Європейської конвенції та практики Європейського Суду з прав людини.

Проблеми безпеки в діяльності міжнародних організацій

Після зміни влади в лютому 2014-го та анексії Криму істотно зросла роль ОБСЄ щодо послаблення напруженості у відносинах між Україною та Росією і сприяння мирному врегулюванню конфлікту на Сході України. У зв'язку з проведенням у Криму не узгодженого з українською владою референдуму щодо відокремлення від України, 16 березня уряд звернувся до ОБСЄ з проханням терміново надіслати до України моніторингову місію для відстеження фактів агресії та незаконного зовнішнього втручання.

21 березня 2014 року Постійна Рада ОБСЄ на підставі запиту українського уряду ухвалила рішення про створення Спеціальної моніторингової місії (СММ) в Україні, мандат якої поширюється на всю територію держави для взаємодії місії з органами влади всіх рівнів, представниками громадянського суспільства, етнічними та релігійними групами, місцевими громадами з метою підтримання діалогу та зменшення напруження в країні.

На початку травня 2014 року голова ОБСЄ Д. Буркхальтер (Швейцарія) на прохання Президента України П. Порошенка призначив швейцарського дипломата, посла Г. Тальявіні з повноваженнями представляти керівні органи ОБСЄ в Тристоронній контактній групі, створеній за участю ОБСЄ, України та РФ. З червня 2014 року Контактна група провела кілька зустрічей, за підсумками яких було істотно полегшено доступ спостерігачів ОБСЄ до зони конфлікту на Донбасі. На засіданні Тристоронньої контактної групи в Мінську (5 вересня) підписано протокол про припинення вогню – перший узгоджений документ, який передбачав початок політичного процесу з розв'язання кризи. Результатом наступного засідання Контактної групи за участю лідерів сепаратистських угруповань Донецька («ДНР») та Луганська («ЛНР») 19–20 вересня стало підписання більш конкретизованого плану дій з припинення вогню – Меморандуму про виконання положень Протоколу за підсумками консультацій Тристоронньої контактної групи щодо кроків, спрямованих на імплементацію Мирного плану Президента України П. Порошенка та ініціатив Президента Росії В. Путіна [2].

Меморандум передбачав, що СММ візьме на себе контроль режиму незастосування зброї та моніторинг українсько-російського кордону. В пункті 7 документа йшлося про заборону польотів бойової авіації та іноземних безпілотних літальних апаратів (БПЛА), за винятком використовуваних моніторинговою місією ОБСЄ, уздовж усієї лінії зіткнення шириною не менш як 30 кілометрів. У зоні роз'єднання позицій сторін передбачалося розмістити групи спостерігачів ОБСЄ. В пункті 9 меморандуму містилася вимога виведення з території України «всіх іноземних збройних формувань, військової техніки, а також бойовиків і найманців... при моніторингу з боку ОБСЄ» [2].

До спостереження на українсько-російському кордоні долучено й окрему Місію спостерігачів ОБСЄ, розміщену в пунктах пропуску «Донецьк» і «Гуково», розташованих з російського боку кордону. Підставою для розміщення цієї місії (24 липня 2014 року) стало запрошення російського уряду до розвитку положень Берлінської декларації міністрів закордонних справ Німеччини, Франції, Росії та України від 2 липня 2014 року. Втім, ефективність цієї місії має обмежений характер, оскільки її повноваження не поширюються на ділянку державного кордону, не контрольовану Державною прикордонною службою України.

Хоча після підписання за посередництва ОБСЄ меморандуму від 19 вересня 2014 року й не відбулося повного припинення воєнних дій, це таки забезпечило припинення активних наступальних операцій до січня 2015 року та послабило загрозу прямого збройного зіткнення між Росією та Україною. Слід зазначити, що роль СММ у деескалації конфлікту є корисною, хоча й обмеженою. Місія ОБСЄ не є миротворчою. Мандат місії не дає змоги її персоналу безпосередньо забезпечувати роз'єднання сил. Представники СММ не мали можливості контролювати ситуацію на всій довжині кордону в зоні конфлікту. За таких обставин головну роль у врегулюванні конфлікту в Донбасі відігравали переговори та різні засоби впливу у відносинах між державами ЄС, США та Росією, уключаючи застосування економічних санкцій. При цьому восени 2014-го уряди Німеччини, Франції та США «мінський» формат переговорів за посередництва ОБСЄ визнали оптимальним.

Український уряд активізував співпрацю з НАТО та його державами-членами. На саміті в Ньюпорті (4–5 вересня 2014 року) лідери країн – членів НАТО дійшли згоди, що окремі держави можуть надавати Україні матеріально-технічну підтримку. Проте в підсумкових документах саміту містилися формулювання переважно політичного характеру, включаючи активізацію співпраці України з НАТО в секторі оборони та безпеки через програми розвитку і нарощування потенціалу, залучення України до ініціативи «спільного партнерства» у військовій сфері та поглиблення політичних зв'язків у межах «особливого партнерства» як «невід'ємної частини євроінтеграційного курсу України» [4]. У Спільній заяві Комісії Україна–НАТО на рівні глав держав та урядів (4 вересня 2014 року) висловлено підтримку зусиль уряду України щодо реалізації Мирного плану президента П. Порошенка та дотримання політичного шляху, який відповідає прагненням людей в усіх регіонах України. Попри визнання прямого військового втручання РФ на територію України, держави НАТО обмежилися підтвердженням готовності сприяти в досягненні мирного вирішення ситуації та надавати «додаткову підтримку» на двосторонній основі [3].

Загалом, попри гостру міжнародно-політичну кризу, спричинену подіями на Сході України, засудження більшістю держав незаконної анексії Криму й перебування збройних сил РФ на території України, позиція міжнародних організацій чітко наголошувала на мирному врегулюванні конфлікту на Донбасі. Можна вказати на кілька причин, які зумовлюють стриманість міжнародних організацій щодо надання Україні необхідної підтримки. Вони насамперед стосуються небажання країн ЄС та США робити кроки, які загрожують загостренням їхніх відносин з РФ до рівня військової конфронтації. Не можна не враховувати й чинники складної економічної взаємозалежності, які роблять застосування повномасштабних економічних санкцій відчутними не тільки для країн, проти яких вони спрямовані, а й для їхніх ініціаторів. І, нарешті, наголошуючи на імперативі політико-дипломатичного врегулювання конфлікту на Донбасі, західні держави намагалися реалістично оцінювати наявні інструменти, які вони могли застосовувати з метою деескалації конфлікту.

Підсумкові зауваження та висновки

Серед міжурядових організацій найбільш масштабною та різноплановою є діяльність ООН та її спеціалізованих установ, Ради Європи та ОБСЄ.

Головні мотивації проектів ООН в Україні стосувалися сприяння сталому розвитку та налагодженню співпраці між органами державної влади та структурами громадянського суспільства. Проекти Ради Європи, окрім адаптації законодавства та впровадження антикорупційних стандартів, значну увагу приділяли верховенству права, втіленню демократичних стандартів у різних сферах життя суспільства, питанням реформування судової влади та поширенню екологічних підходів у політиці органів державної влади. Проекти та ініціативи ОБСЄ, окрім загальнополітичних і політико-правових орієнтирів, стосувалися функціональних проблем безпеки (контролю за озброєннями, превентивної дипломатії, безпеки кордонів, боротьби з організованою злочинністю, тероризмом і торгівлею людьми, реформування збройних сил, захисту довкілля, правоохоронної діяльності, знищення залишків озброєнь, уключаючи утилізацію токсичного палива «меланж», яке залишилося на території країни після демонтажу балістичних ядерних ракет, навчання кадрів силових відомств та перекваліфікації звільнених у запас військовослужбовців, сприяння толерантності, недискримінації та гендерній рівності).

Через кризу в українсько-російських відносинах та збройний конфлікт на Донбасі в діяльності міжнародних організацій з українського питання істотно зросла вага безпекових та економічних чинників, зокрема пошук коштів на відновлення інфраструктури та економіки районів, які постраждали внаслідок бойових дій. У вересні 2014 року ООН, Світовий банк і ЄС створили спільну місію з метою оцінки короткострокових і середньострокових потреб у відбудові районів Донбасу, звільнених від сепаратистів. Передбачається розробити рекомендації для міжнародного фонду, який сприятиме реконструкції інфраструктури регіону та поновленню базових соціальних послуг для населення.

Серед міжнародних організацій, діяльність і проекти яких стосуються проблем міжнародної безпеки та зміцнення обороноздатності України, провідну роль відіграють ОБСЄ та НАТО. Однак у контексті багатосторонніх зусиль, спрямованих на політичне врегулювання конфлікту, ОБСЄ залишається єдиною міждержавною організацією з загальним членством, яка включає Україну, Росію та всі країни – учасниці женевського, нормандського та берлінського переговорних форматів. Саме тому на неї покладаються сподівання у врегулюванні українсько-російського конфлікту та кризи в східних регіонах України попри обмежений характер мандата спостережної місії, що діє нині. Оскільки рішення в Постійній Раді ОБСЄ ухвалюються консенсусом, не варто сподіватися на згоду РФ щодо істотного розширення її мандата. За цих обставин спостережна місія ОБСЄ в Україні матиме змогу використовувати насамперед вже узгоджені інструменти, як-от: Спільний центр ОБСЕ, України та РФ з контролю та координації питань, пов'язаних із режимом припинення вогню, переговори та домовленості з роз'єднання позицій сторін, забезпечення відведення важкої артилерії та використання безпілотних літальних апаратів для загального спостереження. В інших аспектах, пов'язаних з урегулюванням конфлікту, роль міжнародних організацій може бути вагомою, однак їхня позиція не здатна істотно вплинути на політику Росії та мирне розв'язання конфлікту.

Список використаних джерел

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Принята Резолюцией № 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml

2. Меморандум об исполнении положений Протокола по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно шагов, направленнях на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина от 19 сентября 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osce.org/ru/home/123807?download=true

3. Спільна заява Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав та урядів (м. Ньюпорт, Велика Британія, 4 вересня 2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/2278-spilyna-zajava-komisiji-ukrajina-nato-na-rivni-glav-derzhav-ta-uryadiv

4. Заява Президента України Петра Порошенка за результатами засідання Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав та урядів країн-членів та партнерів НАТО. – 4 вересня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/news/31168.html

5. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги переміщеним особам та населенню, яке перебувало/перебуває у зоні збройного конфлікту / [за заг. ред. О. Л. Іванова]. – К.: Програма розвитку ООН в Україні, 2014. – 49 с.

6. Національні ЦРТ / Організація Об'єднаних Націй в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/ua/millennium-development-goals/ukrainian-mdgs

7. Пріоритети українського головування у Комітеті міністрів Ради Європи / Головування України в Комітеті міністрів Ради Європи – травень–листопад 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coeukraine2011.mfa.gov.ua/pr-oriteti-ukra-nskogo-golovuvannya-u-kom-tet-m-n-str-v-radi-vropi

8. Участь України у міжнародних організаціях / Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations

References

1. *Deklaratsiia tysiacheletiia Organizatsii Obedinennykh Natsii. Priniata Rezoliutsiei No. 55/2 Generalnoi Assamblei ot 8 sentiabria 2000 goda* [United Nations Millennium Declaration. Resolution 55/2 adopted by the General Assembly on 8 September 2000]. Available at: <http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml>

2. *Memorandum ob ispolnenii polozhenii Protokola po itogam konsultatsii Trekhstoronnei Kontaktnoi gruppy otnositelno shagov, napravlennykh na implementatsiiu Mirnogo plana Prezidenta Ukrainy P. Poroshenko i initsiativ Prezidenta Rossii V. Putina ot 19 sentiabria 2014 goda* [Memorandum on the Implementation of the Provisions of Protocol on the Results of Consultations of the Tripartite Contact Group with Respect to the Joint Steps Aimed at the Implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine P. Poroshenko and the Initiatives of the President of Russia V. Putin, 19 September 2014]. Available at: <http://www.osce.org/ru/home/123807?download=true>

3. *Spilna zaiava Komisii Ukraina – NATO na rivni glav derzhav ta uriadiv (m. Newport, Velyka Brytaniia, 4 veresnia 2014 roku)* [Joint Statement of the Heads of State and Government of the NATO – Ukraine Commission (Newport, Great Britain, 4 September 2014)]. Available at: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/2278-spilyna-zajava-komisiji-ukrajina-nato-na-rivni-glav-derzhav-ta-uryadiv>

4. *Zaiava Prezydenta Ukrainy Petra Poroshenka za rezultatamy zasidannia Komisii Ukraina – NATO na rivni glav derzhav ta uriadiv krain-chleniv ta partneriv NATO, 4 veresnia 2014 roku* [Statement of the President of Ukraine Petro Poroshenko following the Meeting of the NATO – Ukraine Commission at the level of Heads of State and Government of NATO Member States and Partners, 4 September 2014]. Available at: <http://www.president.gov.ua/news/31168.html>

5. *Metodychni rekomendatsii shchodo nadannia pershoi psykholohichnoi dopomohy peremishchenym osobam ta naselenniu, yake perebuvalo/perebuvaie u zoni zbroinoho konfliktu* [Methodological recommendations for providing psychological first aid to displaced persons and people who were/are in the armed conflict zone] (2014), Ivanova O. L. (ed.). Kyiv: Prohrama rozvytku OON v Ukraini.

6. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii v Ukraini, *Natsionalni TsRT* [United Nations in Ukraine, National MDGs]. Available at: <http://www.un.org.ua/ua/millennium-development-goals/ukrainian-mdgs>

7. *Priorytety ukrainskoho golovuvannia u Komiteti ministriv Rady Ievropy*, Golovuvannia Ukrainy v Komiteti ministriv Rady Ievropy – traven–lystopad 2011 roku [Priorities of the Ukrainian Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe, Ukrainian Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe – May – November 2011]. Available at: <http://www.coeukraine2011.mfa.gov.ua/pr-oriteti-ukra-nskogo-golovuvannya-u-kom-tet-m-n-str-v-radi-vropi>

8. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy, *Uchast Ukrainy u mizhnarodnykh orhanizatsiiakh* [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, Ukraine's participation in international organizations]. Available at: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>